

ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРИНЦИПІВ СУДОЧИНСТВА

Олександр Сергійович КАЛЬЯН,

*канд. юрид. наук, доцент,
професор кафедри підприємництва і права
Полтавського державного аграрного університету*

Фундаментальні зміни правового статусу суду розпочалися в Україні за часів отримання нею незалежності. Це сприяло створенню ефективної та незалежної судової системи та стимулювало виникнення нових наукових підходів до розуміння сутності функціонування судової системи в цілому і безпосередньо здійснення судочинства на основі загальновизнаних правових принципів.

Принципи є основною категорією формування єдиної правової процедури, що передбачає розуміння специфіки окремих її видів та виступає базою для теорії процесуальних (судових) прав, які поступово формуються. Це в свою чергу дозволяє краще зрозуміти природу і зміст окремих видів судочинства.

Збалансований розвиток судової системи можливий тільки за умови систематичного вдосконалення окремих її елементів, через напрацювання єдиного концептуального підходу до перспектив розвитку всіх видів національного судочинства.

У зв'язку з чим надзвичайно актуальним є дослідження єдиної системи принципів правосуддя в якості невід'ємного її інституту, який визначає концептуальні напрями в сучасному розвитку судочинства.

Якісні зміни у нормативному регулюванні в сфері організації і забезпечення функціонування судової системи ґрунтуються на положеннях Конституції України та здійснюється за допомогою їх відображення у відповідних нормах процесуального права, що регулюють порядок здійснення судочинства: конституційного, цивільного, адміністративного і кримінального [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Однак це неможливо без створення моделі ефективної взаємодії всіх елементів судової системи.

Для цього необхідно сформувати належним чином обґрунтований взаємоузгоджений підхід до організації розгляду справ у судах різних ланок судової системи, що фактично неможливо без концептуального обґрунтування і нормативної консолідації спеціальних принципів із загально-правовими до різних видів судочинства.

Формування ефективної судової системи передбачає необхідність вдосконалення нормативного регулювання різних сфер судової системи і судочинства.

Складність вирішення відповідних питань обумовлена багатогранним характером судової системи, оскільки має прояви не тільки на національному рівні, але в той же час, гетерогенність національних судових систем та міжнародних судових органів не повинна призводити до застосування різних стандартів правосуддя.

Загальні правові принципи не тільки сприяють уніфікації законодавства різних держав, а й виступають у ролі допоміжного засобу для подолання прогалин у нормативній базі.

Єдність загально визнаних правових принципів системи як для національних судів, так і для міжнародних органів, що виконують юрисдикційну функцію щодо здійснення правосуддя, є основою для відпрацювання загальних підходів до здійснення ефективної судової діяльності та створення умов для формування у національному та на міжнародному рівні єдиної уніфікованої системи органів, що забезпечують захист прав у судовому порядку.

Вибір стратегії вдосконалення судової системи та оптимізація її розвитку не може здійснюватися без урахування загально визнаних правових принципів, які є стандартом, що визначає діяльність суду. Крім ціннісної орієнтації відповідні принципи мають застосовуватися при заповненні законодавчих прогалин, а також у якості допомоги у вдосконаленні законодавства, для визначення його напрямів.

Принципи правосуддя пропонується поділяти на дві категорії: принципи у сфері організації судочинства; принципи у сфері регулювання діяльності судів при розгляді справ.

Серед принципів правосуддя можна виділити принципи, що застосовуються як до судової системи, так і до судової процедури (такі, наприклад, як принцип законності, принцип незалежності суддів тощо).

Серед принципів судочинства виділяють широкий спектр принципів зміст яких обумовлений видом судочинства та характеризується певною їх сукупністю, можна виділити мінімальну кількість основних (універсальних) принципів судочинства. Так, притаманні всім видам судочинства принципи законності, справедливості, прозорості судочинства, змагальності та рівності сторін та деякі інші.

Зважаючи на вищевикладене, слід відзначити, що концептуальне визначення основних (універсальних) засад судочинства для формування галузі процесуального (судового) права є необхідним, оскільки вони, визначаючи напрямок розвитку цієї галузі права, забезпечують виконання поставлених перед нею завдань, як самостійної та окремої галузі права, а також фактично є правовими ознаками, які індивідуалізують відповідну галузь.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 № 254 к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 03.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
5. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
6. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 15.11.2021).